

MA'MURIY-HUQUQIY SOHADA LINGVOEKSPERTIZA VA UNING
NAZARIY ASOSLARI

Farogat Kurbanova

Fan va texnologiyalar universiteti katta o'qituvchisi

E-mail: kurbanovafarogat548@gmail.com

Tel: (90)0020285

Annotatsiya

Lingvistik ekspertiza huquqni qo'llash amaliyotida, ayniqsa, huquqbuzarlikni aniqlash, hujjatlarni talqin qilish hamda til vositasida keltirilgan dalillarni baholashda muhim rol o'ynaydi. Maqolada nazariy asoslar bilan bir qatorda O'zbekiston tajribasidan va amaliy misollardan foydalanilgan. Ma'muriy-huquqiy sohada lingvoekspertizaning ahamiyati, mazmuni va amaliy qo'llanilishi tahlil qilinadi.

So'nggi yillarda huquqshunoslik amaliyotida lingvistik ekspertizaning o'rni tobora ortib bormoqda. Til – bu nafaqat aloqa vositasi, balki huquqiy munosabatlarni tartibga solishda asosiy instrumentlardan biridir. Ayniqsa, ma'muriy-huquqiy munosabatlarda matnning, bayonotning yoki hujjatning mazmuni, uslubi, semantik yuklamasi bahs-munozaralarga sabab bo'ladi. Shu sababli lingvoekspertiza huquqni to'g'ri qo'llashda ilmiy dalil sifatida ahamiyat kasb etadi.

1. Lingvoekspertiza tushunchasi va uning nazariy asoslari

Lingvoekspertiza — bu tilshunoslik bilimlariga asoslangan holda matn, nutq yoki yozma materialni tahlil qilish orqali unda ifodalangan ma'no, niyat, baholovchi munosabat yoki huquqiy jihatdan ahamiyatli belgilarning aniqlanish jarayonidir.

Asosiy nazariy yo'nalishlar:

1. Semantik tahlil – matnda so'zlarning ma'no doirasi, ularning kontekstdagi talqini o'rganiladi.

2. Pragmatik tahlil – nutq egasining maqsadi, ijtimoiy holati, so'zlovchi va tinglovchi o'rtasidagi munosabat aniqlanadi.

3. Diskursiv tahlil – matnning umumiy mantiqiy tuzilishi, baholovchi va ekspressiv elementlari ko'rib chiqiladi.

Lingvoekspertiza huquqiy ekspertizalarning bir turi bo'lib, u ko'pincha jinoyat, fuqarolik, ma'muriy va axborot huquqi sohalarida qo'llaniladi.

2. Ma'muriy-huquqiy sohada lingvoekspertizaning o'rni

Ma'muriy-huquqiy sohada lingvoekspertiza, asosan, quyidagi hollarda talab qilinadi:

a) Ma'muriy ishda shaxsning nutqida tahqir, haqorat yoki tuhmat unsurlari mavjudligini aniqlash;

TANQIDIY NAZAR, TAHLILIIY TAFAKKUR VA INNOVATSION G'OYALAR

Ma'muriy-huquqiy sohada lingvoekspertiza, ayniqsa, shaxsning nutqida tahqir, haqorat yoki tuhmat unsurlarining mavjudligini aniqlashda muhim protsessual vosita hisoblanadi. Zamonaviy kommunikativ munosabatlarning kengayishi, ommaviy axborot vositalari va internet tarmoqlarining rivojlanishi natijasida fuqarolar o'rtasidagi nizolar ko'pincha nutqiy shaklda namoyon bo'lmoqda. Shu sababli ma'muriy ish yuritishda til birliklari va kommunikativ mazmuni ilmiy asosda tahlil qilish zarurati yuzaga keladi. Lingvoekspertiza aynan shu ehtiyojni qondirib, muayyan nutqiy birliklarning huquqiy mazmunini aniqlashga xizmat qiladi.

Ma'muriy ish doirasida lingvoekspertiza, avvalo, shaxs tomonidan ishlatilgan so'z, ibora yoki matnda haqorat, tahqirlash, sha'n va qadr-qimmatni kamsitish alomatlari mavjud yoki mavjud emasligini aniqlash uchun tayinlanadi. Bunday holatlarda ekspert nutqning nafaqat lug'aviy ma'nosini, balki uning pragmatik yo'nalishi, kommunikativ vazifasi, emotsional-ekspressiv bo'yoqdorligi hamda kontekstual mazmunini ham tahlil qiladi. Chunki ayrim hollarda bir xil so'z turli kommunikativ vaziyatlarda mutlaqo boshqa ma'no ifodalashi mumkin. Shu bois lingvistik ekspertiza faqat alohida so'zlarni emas, balki ularning matn ichidagi funksional qo'llanishini ham o'rganadi.

Tahqir va haqorat tushunchalari lingvistik jihatdan insonning sha'ni, qadr-qimmati yoki obro'siga salbiy ta'sir ko'rsatishga qaratilgan nutqiy birliklar orqali ifodalanadi. Ekspertiza jarayonida qo'llanilgan til vositalarining adabiy til me'yorlariga mosligi, ularning vulgar, kamsituvchi yoki agressiv xarakterga egaligi aniqlanadi. Masalan, shaxsga nisbatan qo'pol, uyatli yoki insoniylikka zid sifatlarni qo'llash, uni jamiyat oldida obro'sizlantirishga qaratilgan iboralar ishlatish haqorat alomati sifatida baholanishi mumkin. Bunda ekspert nutqning semantik mazmuni bilan bir qatorda uning kommunikativ maqsadini ham aniqlaydi.

Tuhmat bilan bog'liq holatlarda esa lingvoekspertiza yanada murakkab xarakter kasb etadi. Chunki tuhmat nafaqat salbiy fikr bildirish, balki haqiqatga mos kelmaydigan ma'lumotlarni tarqatish orqali shaxsning obro'siga zarar yetkazishni anglatadi. Ekspert bunday vaziyatlarda matnda fakt sifatida taqdim etilgan axborot mavjudligini, uning baholovchi fikrdan farqini hamda mazkur ma'lumotning obro'ga putur yetkazuvchi xarakterini aniqlaydi. Lingvistik nuqtai nazardan faktik bayonot va subyektiv fikr o'rtasidagi farqni belgilash ekspertizaning eng muhim vazifalaridan biri hisoblanadi. Chunki huquqiy javobgarlik ko'pincha aynan yolg'on ma'lumotni fakt tarzida tarqatish bilan bog'liq bo'ladi.

Ma'muriy-huquqiy lingvoekspertizada ekspert tomonidan nutqning stilistik xususiyatlari, intonatsion mazmuni, kinoya, metafora, istehzo yoki yashirin semantik ma'nolar ham tahlil qilinadi. Ayniqsa, internet kommunikatsiyasida emojilar, memlar, qisqartmalar va internet slengi orqali ifodalangan mazmuni talqin qilish dolzarb masalaga aylangan. Sababi ayrim haqorat yoki tahqir unsurlari bevosita emas, balki bilvosita, kinoyaviy yoki allegorik shaklda ifodalanishi mumkin. Shuning uchun zamonaviy lingvoekspertiza an'anaviy matn tahlili bilan bir qatorda diskursiv va pragmatolingvistik yondashuvlardan ham foydalanadi.

Lingvoekspertiza natijalari ma'muriy organlar va sud uchun muhim daliliy manba sifatida xizmat qiladi. Ekspert xulosasi asosida nutqiy harakatning huquqiy bahosi belgilanadi hamda

shaxsning ma'muriy javobgarlikka tortilishi yoki tortilmasligi masalasi hal qilinadi. Shu jihatdan lingvoekspertiza nafaqat tilshunoslikning amaliy yo'nalishi, balki huquqni qo'llash amaliyotida adolatni ta'minlashga xizmat qiluvchi ilmiy vosita ham hisoblanadi.

b) Rasmiy hujjatlarda (farmoyish, buyruq, ariza, bayonot) noto'g'ri so'z tanlash yoki noaniq ifoda natijasida huquqiy talqinlarda xatolik yuzaga kelgan holatlarni tahlil qilish;

b) Rasmiy hujjatlarda (farmoyish, buyruq, ariza, bayonot) noto'g'ri so'z tanlash yoki noaniq ifoda natijasida huquqiy talqinlarda xatolik yuzaga kelgan holatlarni tahlil qilish

Rasmiy-huquqiy uslub davlat boshqaruvi, sud-huquq tizimi hamda tashkilotlar faoliyatida eng muhim kommunikativ vositalardan biri hisoblanadi. Farmoyish, buyruq, ariza, bayonot, dalolatnoma, shartnoma kabi hujjatlar huquqiy kuchga ega bo'lib, ularda qo'llangan har bir so'z, ibora va grammatik konstruktsiya muayyan huquqiy mazmuni ifodalaydi. Shu sababli rasmiy hujjat matnida noto'g'ri so'z tanlash, ko'p ma'nolilik, mavhumlik yoki sintaktik noaniqlik yuzaga kelishi huquqiy talqinlarda turli xatolarga sabab bo'lishi mumkin. Lingvistik ekspertiza bunday holatlarda matnning mazmuniy aniqligini, normativ-huquqiy mosligini hamda kommunikativ maqsadga muvofiqligini aniqlashga xizmat qiladi.

Rasmiy hujjatlarda uchraydigan eng muhim muammolardan biri — semantik noaniqlikdir. Semantik noaniqlik so'z yoki iboraning bir nechta ma'noda talqin qilinishiga olib keladi. Masalan, buyruq matnida “zarur hollarda xodim ishga jalb qilinadi” degan jumla qo'llansa, “zarur hol” tushunchasi aniq belgilanmaganligi sababli turli talqinlar yuzaga keladi. Natijada ish beruvchi mazkur iborani keng ma'noda tushunib, xodimni dam olish kunlari ham ishga jalb qilishi mumkin, xodim esa buni noqonuniy deb hisoblaydi. Lingvoekspertiza bunday holatda “zarur hol” iborasining normativ aniqlikka ega emasligini, uning subyektiv talqinga ochiq ekanini ko'rsatadi.

Rasmiy matnlarda noto'g'ri leksik birlik tanlanishi ham huquqiy oqibatlariga sabab bo'ladi. Masalan, “lavozimidan ozod qilinsin” va “lavozimidan chetlashtirilsin” iboralari huquqiy jihatdan turlicha mazmunga ega. Birinchisi mehnat munosabatining tugatilishini anglatasa, ikkinchisi vaqtinchalik cheklovni bildiradi. Agar buyruqda ushbu terminlar chalkash qo'llansa, mehnat huquqiga oid nizolar yuzaga kelishi mumkin. Lingvistik ekspertiza bunday vaziyatlarda terminlarning huquqiy-semantik farqini aniqlab beradi hamda hujjat matnidagi noto'g'ri qo'llanishni asoslaydi.

Sintaktik noaniqlik ham rasmiy hujjatlarda keng uchraydigan muammolardan biridir. Jumla tuzilishining noto'g'ri tashkil etilishi mazmuni ikki xil anglash imkonini yaratadi. Masalan, “Tashkilot rahbari tavsiyasiga ko'ra talabalar mukofotlandi” jumlasida mukofotlash qarorini aynan kim qabul qilgani aniq emas. Bunday noaniqlik hujjatning ijro mexanizmiga salbiy ta'sir ko'rsatishi mumkin. Lingvoekspertiza sintaktik qurilishni tahlil qilish orqali gapning mantiqiy markazini va grammatik bog'lanishlarini aniqlaydi.

Rasmiy hujjatlarda modal birliklarning noto'g'ri qo'llanishi ham huquqiy talqinlarga ta'sir qiladi. Xususan, “mumkin”, “shart”, “majbur”, “tavsiya etiladi” kabi birliklar huquqiy majburiyat darajasini belgilaydi. Masalan, “xodim hisobot topshirishi mumkin” jumlasini

ixtiyoriylilikni bildiradi, “xodim hisobot topshirishi shart” esa majburiy xarakterga ega. Agar normativ hujjatda ushbu birliklar noto‘g‘ri tanlansa, huquqiy talabning kuchi noto‘g‘ri talqin qilinadi. Lingvistik ekspertiza modal vositalarning semantik yukini aniqlash orqali hujjatdagi majburiyat darajasini izohlaydi.

Ariza va bayonotlarda ham noto‘g‘ri ifoda huquqiy oqibatlariga olib kelishi mumkin. Masalan, fuqaroning “ishga qaytishimni so‘rayman” degan iborasi mehnat nizosida tiklash talabi sifatida talqin qilinishi mumkin, holbuki fuqaro vaqtinchalik faoliyatni davom ettirishni nazarda tutgan bo‘lishi ehtimol. Shu sababli lingvoekspertiza murojaat matnining kommunikativ niyatini, yashirin presuppozitsiyalarni hamda pragmatik ma‘nosini aniqlashga yordam beradi.

Bundan tashqari, rasmiy hujjatlarda tarjima bilan bog‘liq xatolar ham huquqiy nizolarni yuzaga keltiradi. Xalqaro shartnomalar yoki ikki tilli hujjatlarda bir terminning noto‘g‘ri tarjima qilinishi huquqiy mazmunning o‘zgarishiga olib keladi. Masalan, ingliz tilidagi “termination” termini ayrim hollarda “bekor qilish”, ayrim hollarda esa “tugatish” ma‘nosini bildiradi. Tarjimada ushbu farq hisobga olinmasa, hujjatning huquqiy kuchi noto‘g‘ri talqin qilinishi mumkin. Lingvistik ekspertiza bunday hollarda original matn va tarjima variantlarini qiyosiy tahlil qiladi.

Shuningdek, rasmiy matnlarda ortiqcha umumlashtirish yoki mavhum iboralardan foydalanish ham huquqiy aniqlikni susaytiradi. “Tegishli choralar ko‘rilsin”, “zarur tartibda amalga oshirilsin”, “belgilangan tartibda hal etilsin” kabi iboralar aniq ijro mexanizmini ko‘rsatmaydi. Natijada ijrochi organ yoki mansabdor shaxs ushbu topshiriqni turlicha talqin qilishi mumkin. Lingvoekspertiza bunday birliklarning denotativ chegarasi noaniq ekanini ko‘rsatib, matnning aniqlik darajasini baholaydi.

Demak, rasmiy hujjatlarda noto‘g‘ri so‘z tanlash yoki noaniq ifodalarning qo‘llanishi huquqiy talqinlarda xatolarga, nizolar kelib chiqishiga va normativ hujjatlarning noto‘g‘ri qo‘llanishiga sabab bo‘ladi. Lingvistik ekspertiza esa bunday holatlarni ilmiy asosda tahlil qilish, matnning semantik, sintaktik va pragmatik xususiyatlarini aniqlash hamda huquqiy aniqlikni ta‘minlashda muhim vosita sifatida namoyon bo‘ladi.

s) Axborot vositalari yoki ijtimoiy tarmoqlarda e‘lon qilingan matnlarda ma‘muriy javobgarlikka sabab bo‘luvchi mazmun bor-yo‘qligini aniqlash;

Axborot vositalari yoki ijtimoiy tarmoqlarda e‘lon qilingan matnlarda ma‘muriy javobgarlikka sabab bo‘luvchi mazmun bor-yo‘qligini aniqlash masalasi zamonaviy lingvoekspertizaning eng muhim va murakkab yo‘nalishlaridan biri hisoblanadi. Raqamli kommunikatsiya vositalarining keng rivojlanishi, internet nashrlari, bloglar, messenjerlar hamda ijtimoiy tarmoqlarda tarqatilayotgan axborot hajmining ortishi natijasida matnlarning huquqiy bahosi masalasi alohida ahamiyat kasb etmoqda. Ayniqsa, ayrim post, sharh, videomurojaat, izoh yoki ommaviy chiqishlarda jamiyat xavfsizligi, jamoat tartibi, shaxs sha‘ni va qadr-qimmatini, davlat organlari faoliyati yoki millatlararo totuvlikka salbiy ta‘sir ko‘rsatishi mumkin bo‘lgan mazmun mavjud bo‘lishi ehtimoli ma‘muriy-huquqiy ekspertiza zaruratini yuzaga keltiradi.

TANQIDIY NAZAR, TAHLILY TAFAKKUR VA INNOVATSION G'OYALAR

Mazkur holatda lingvistik ekspertizaning asosiy vazifasi — matnda ma'muriy javobgarlikka sabab bo'luvchi til birliklari, kommunikativ niyat, yashirin yoki ochiq chaqiriqlar, haqorat, tahqirlash, adovat uyg'otish, yolg'on axborot tarqatish yoki boshqa huquqbuzarlik alomatlari mavjud yoki mavjud emasligini ilmiy-uslubiy jihatdan aniqlashdan iboratdir. Bunda ekspert matni faqat grammatik yoki stilistik jihatdan emas, balki pragmatik, semantik, psixolingvistik va diskursiv jihatdan ham chuqur tahlil qiladi.

Lingvoekspertiza jarayonida, avvalo, matnning kommunikativ maqsadi aniqlanadi. Chunki bir xil so'z yoki ibora turli kontekstlarda turlicha huquqiy mazmun kasb etishi mumkin. Masalan, kinoya, istehzo, metafora yoki emotsional bo'yoqdor birliklar ayrim holatlarda oddiy subyektiv fikr sifatida qabul qilinsa, boshqa vaziyatlarda esa tahqirlash, obro'sizlantirish yoki ijtimoiy nizoni qo'zg'atishga qaratilgan nutqiy vosita sifatida baholanishi mumkin. Shu sababli ekspert matnning umumiy konteksti, auditoriyasi, muallifning kommunikativ pozitsiyasi hamda axborotning tarqalish shaklini kompleks ravishda o'rganadi.

Ijtimoiy tarmoqlardagi materiallarni ekspertiza qilishda quyidagi holatlar alohida tahlil qilinadi:

- shaxs yoki tashkilot sha'ni va qadr-qimmatini kamsituvchi ifodalar mavjudligi;
- milliy, diniy, irqiy yoki ijtimoiy adovatni qo'zg'atuvchi nutq birliklari;
- jamoat tartibini buzishga da'vat etuvchi chaqiriqlar;
- davlat organlari faoliyatiga nisbatan haqoratli yoki tuhmat mazmunidagi bayonotlar;
- vahima, qo'rquv yoki ijtimoiy beqarorlik keltirib chiqaruvchi yolg'on axborotlar;
- ommaviy tartibsizlik yoki noqonuniy harakatlarga undovchi kommunikativ elementlar;
- axloq normalari va jamoat odobiga zid bo'lgan haqoratli yoki tajovuzkor til birliklari.

Bunday ekspertizalarda matnning ochiq mazmuni bilan bir qatorda uning implitsit, ya'ni yashirin ma'nolari ham o'rganiladi. Chunki ayrim hollarda muallif bevosita noqonuniy chaqiriq bermasdan, kinoya, ramziy ifoda, mem, hashtag, emoji yoki metaforik konstruksiyalar orqali auditoriyani muayyan harakatga undashi mumkin. Shu sababli zamonaviy lingvoekspertiza nafaqat klassik yozma matnlarni, balki multimodal kommunikatsiya vositalarini ham tahlil qilishni talab qiladi.

Ekspertiza davomida til birliklarining emotsional-ekspressiv xususiyatlari ham muhim ahamiyatga ega. Masalan, qo'pollik, agressivlik, kamsitish yoki tahdid ohangini ifodalovchi leksik birliklar ma'muriy huquqbuzarlikning muhim belgilaridan biri sifatida baholanishi mumkin. Shu bilan birga, ekspert subyektiv fikr bilan huquqbuzarlik o'rtasidagi chegarani ham aniq ajratib berishi zarur. Chunki demokratik jamiyatda fikr bildirish erkinligi konstitutsiyaviy huquq hisoblanadi va har qanday tanqid avtomatik ravishda huquqbuzarlik sifatida talqin qilinmasligi kerak.

Lingvistik ekspertiza natijalari ma'muriy ish yuritishda muhim protsessual dalil sifatida qo'llanadi. Sud, tergov yoki vakolatli organ ekspert xulosasi asosida matnda haqorat, tahqir, adovat qo'zg'atish yoki boshqa noqonuniy kommunikativ mazmun mavjudligi haqida

huquqiy xulosa chiqarishi mumkin. Shu sababli ekspert xulosasi ilmiy asoslangan, xolis, aniq va terminologik jihatdan puxta bo'lishi talab etiladi.

Xulosa qilib aytganda, axborot vositalari va ijtimoiy tarmoqlarda tarqatilayotgan matnlarni lingvistik ekspertiza qilish zamonaviy ma'muriy huquq tizimining muhim tarkibiy qismi hisoblanadi. U nafaqat huquqbuzarliklarni aniqlash, balki axborot xavfsizligini ta'minlash, fuqarolarning sha'ni va qadr-qimmatini himoya qilish, jamiyatda ijtimoiy barqarorlikni saqlash hamda kommunikativ madaniyatni rivojlantirishga xizmat qiladi.

d) Tergov va sud organlariga til ekspertizasi bo'yicha xulosa taqdim etish.

d) Tergov va sud organlariga til ekspertizasi bo'yicha xulosa taqdim etish

Tergov va sud organlariga til ekspertizasi bo'yicha xulosa taqdim etish lingvistik ekspertizaning eng muhim va mas'uliyatli yo'nalishlaridan biri hisoblanadi. Ushbu jarayon sud-huquq faoliyatida dalillarni ilmiy asosda baholash, matn va nutq mazmunini obyektiv talqin qilish hamda huquqiy nizolarni adolatli hal etishda muhim o'rin tutadi. Til ekspertizasi xulosasi tergovchi, prokuror yoki sud tomonidan maxsus bilim talab qiluvchi holatlarni aniqlash maqsadida tayinlanadi va u protsessual hujjat maqomiga ega bo'ladi.

Lingvistik ekspertiza xulosasi, avvalo, nutqiy birliklarning semantik, pragmatik, stilistik va kommunikativ xususiyatlarini ilmiy jihatdan tahlil qilishga asoslanadi. Ekspert matn yoki og'zaki nutqda qo'llangan so'z, ibora, gap va uslubiy vositalarning mazmunini aniqlab, ularning huquqiy ahamiyatga ega jihatlarini ochib beradi. Jumladan, ekspertiza davomida haqorat, tuhmat, tahdid, kamsitish, ekstremistik chaqiriq, noto'g'ri talqin, manipulyativ ifoda yoki yashirin ma'no mavjudligi aniqlanishi mumkin. Shu bois lingvistik ekspertiza nafaqat tilshunoslik, balki huquqshunoslik, psixologiya va kommunikatsiya nazariyasi bilan ham chambarchas bog'liqdir.

Tergov va sud organlariga taqdim etiladigan ekspert xulosasi qat'iy ilmiy metodologiya asosida tayyorlanadi. Ekspert, birinchi navbatda, tekshirilayotgan materialning lingvistik xususiyatlarini o'rganadi. Bunda quyidagi jihatlar tahlil qilinadi:

- leksik-semantik birliklar mazmuni;
- frazeologik va metaforik ifodalar;
- sintaktik qurilmalar;
- emotsional-ekspressiv vositalar;
- kommunikativ maqsad va nutq akti;
- kontekst va subkontekst;
- auditoriyaga ta'sir qilish usullari;
- yashirin yoki bilvosita ma'no qatlamlari.

Masalan, ijtimoiy tarmoqlarda yozilgan post yoki izohda muallifning maqsadi ochiq haqoratmi yoki kinoyali tanqidmi, degan masalani oddiy o'quvchi subyektiv ravishda baholashi mumkin. Biroq til eksperti bunday holatni ilmiy mezonlar asosida, kontekstual va semantik tahlil orqali aniqlaydi. Ayniqsa, internet kommunikatsiyasida emoji, qisqartma, slang, mem va ironik ifodalar keng qo'llanilishi ekspert faoliyatining murakkabligini oshiradi.

TANQIDIY NAZAR, TAHLILIIY TAFAKKUR VA INNOVATSION G'OYALAR

Lingvistik ekspertiza xulosasi sud jarayonida daliliy ahamiyatga ega bo'lib, ko'pincha nizoning asosiy masalalarini hal etishda muhim rol o'ynaydi. Masalan, sha'n, qadr-qimmat va ishchanlik obro'sini himoya qilish bilan bog'liq ishlar, ommaviy axborot vositalaridagi chiqishlar, reklama matnlari, siyosiy bayonotlar yoki diniy mazmundagi nutqlar bo'yicha ekspert xulosasi sud qaroriga bevosita ta'sir ko'rsatishi mumkin. Shu sababli ekspertning xulosasi maksimal darajada aniq, xolis, ilmiy asoslangan va protsessual talablarga mos bo'lishi talab etiladi.

Ekspert xulosasining tarkibi odatda quyidagi qismlardan iborat bo'ladi:

1. **Kirish qismi** – ekspertiza tayinlangan asos, ish materiali va ekspert oldiga qo'yilgan savollar ko'rsatiladi.
2. **Tadqiqot qismi** – matnning lingvistik tahlili, qo'llangan metodlar va aniqlangan til birliklari izohlanadi.
3. **Xulosa qismi** – ekspert savollarga aniq va ilmiy javob beradi.

Ekspert o'z faoliyatida ilmiy neytrallik tamoyiliga amal qilishi zarur. U shaxsning aybdor yoki aybsizligi haqida emas, faqat til birliklarining mazmuni va kommunikativ xususiyatlari haqida xulosa beradi. Ya'ni ekspert sud vakolatini o'z zimmasiga olmaydi, balki sud uchun maxsus lingvistik bilim asosida ilmiy tushuntirish beradi.

Zamonaviy sud-lingvistik ekspertiza amaliyotida korpus lingvistikasi, diskurs tahlili, pragmalingvistika, psixolingvistika va kompyuter lingvistikasi metodlaridan ham keng foydalanilmoqda. Ayniqsa, raqamli kommunikatsiya rivojlangan hozirgi davrda audioyozuvlar, messenjer yozishmalari, blog va ijtimoiy tarmoq matnlarini ekspertiza qilish dolzarb ahamiyat kasb etmoqda. Bu esa lingvistik ekspertizaning nafaqat nazariy, balki amaliy-huquqiy qiymatini ham yanada oshirmoqda.

Shunday qilib, tergov va sud organlariga til ekspertizasi bo'yicha xulosa taqdim etish huquqni qo'llash amaliyotida adolat, obyektivlik va qonuniylikni ta'minlashga xizmat qiluvchi muhim ilmiy-amaliy faoliyatdir. Lingvistik ekspertiza orqali nutq va matnlarning haqiqiy mazmuni aniqlanadi, huquqiy bahslarning til bilan bog'liq jihatlari ilmiy asosda izohlanadi hamda sud qarorlarining adolatli chiqarilishiga ko'maklashiladi.

Foydalanilgan adabiyotlar:

1. O'zbekiston Respublikasi "Ma'muriy javobgarlik to'g'risida"gi kodeksi.
2. O'zbekiston Respublikasi "Sud ekspertizasi to'g'risida"gi Qonuni.
3. Xudoyberdiyeva, M. (2020). Lingvistik ekspertiza asoslari. Toshkent: TDYU nashriyoti.
4. Bahodirov, A. (2021). Huquqshunoslikda tilshunoslikning o'rni. O'zbekiston yuridik jurnali, №3.
5. Zaytseva, M. A. (2019). Lingvisticheskaya ekspertiza v pravovoy sfere. Moskva: Yurist.
6. O'zbekiston Respublikasi "Sud ekspertizasi to'g'risida"gi Qonuni, 2019-yil.

TANQIDIY NAZAR, TAHLILIIY TAFAKKUR VA INNOVATSION G'OYALAR

7. O'zbekiston Respublikasi Jinoyat-protsessual kodeksi.
8. Xudoyberdiyeva M. Lingvistik ekspertiza nazariyasi va amaliyoti. – Toshkent, 2020.
9. Bahodirov A. Sud tilshunosligida ekspert xulosasi metodikasi. – TDYU ilmiy to'plami, 2022.
10. Solovyeva T. Sudebnaya lingvisticheskaya ekspertiza: metodika i praktika. – Moskva, 2018.

